

УДК 352/354-1

В. С. Колтун,  
к. держ. упр., доцент, доцент кафедри регіонального управління,  
місцевого самоврядування та управління містом,  
Національна академія державного управління при Президентові України

## ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЩОДО ПОДОЛАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ КРИЗ У КОНТЕКСТІ ЕКЗОГЕННОЇ ЦИКЛІЧНОСТІ

V. Koltun,  
candidate of science in public administration, docent, Associate Professor of the Department of Regional Government,  
Local Government and City Administration National Academy of Public Administration by the President of Ukraine

### THE ACTIVITIES OF LOCAL GOVERNMENTS TO OVERCOME THE SOCIO-ECONOMIC CRISIS IN THE CONTEXT OF EXOGENOUS CYCLING

**У результаті проведеного дослідження обґрунтовано природу соціально-економічних криз у контексті складної екзогенної циклічності з використанням підходів методології динамічних відкритих систем; із застосуванням парадигми комплементарності розроблено підходи до діяльності органів місцевого самоврядування щодо подолання соціально-економічних криз у контексті екзогенної циклічності. У такому контексті обґрунтовується доцільність здійснювати побудову програм соціально-економічного і культурного розвитку територій, виходячи з комплементарного стану декількох циклів функціонування основних середовищ. У сфері організації діяльності органів місцевого самоврядування доводиться необхідність передбачення у програмах, планах діяльності і регламентах періодів, особливо сприятливих для інноваційної діяльності. Такі дані можуть бути одержані з прогнозів, побудованих на комплексній оцінці факторів впливу ендогенного і екзогенного характеру. Перспективи подальших досліджень пов'язані із розробкою алгоритму прогнозної діяльності органів місцевого самоврядування в умовах складної екзогенної циклічності.**

***The study proved the nature of the socio-economic crisis in the context of complex exogenous cyclical approach using the methodology of dynamic open systems; using paradigms developed complementary approaches of local government to overcome social and economic crisis in the context of exogenous cycling. In this context, necessity to carry out the construction of socio-economic and cultural development of the area, based on the complementary state several cycles of operation of fixed media. In the field of organization of local government have the need foresight programs, plans and regulations of periods especially conducive to innovation. These data can be obtained from the example constructed in an integrated assessment of impacts of endogenous and exogenous nature. Prospects for further research related to the development of predictive algorithm of local government in the complex exogenous cycling.***

*Ключові слова: органи місцевого самоврядування, кризи, екзогенна циклічність.*  
*Key words: local governments, crisis, exogenous cycling.*

#### ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Визначальний вплив на функціонування органів місцевого самоврядування (далі — ОМС) здійснюють екзогенні фактори, динаміка яких виявляє принцип циклічності. Сучасний період розвитку описується у актуальних дослідженнях як кризовий для нашої держави. Зважаючи на специфіку кризових фаз загальної тенденції циклічності, видається доцільним обґрунтувати вектори діяльності ОМС, спрямованої на здійснення переходу до наступної фази циклу розвитку — відновлення та зростання.

#### АНАЛІЗ ОСТАННІХ ПУБЛІКАЦІЙ ТА ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Проблемами подолання соціально-економічних криз на місцевому і регіональному рівнях займаються

А.А. Акаєв [2], С.Ю. Андрєєв [3], С.В. Архіпенко і Н.І. Верхоглядова [4], В.І. Новіков [13]. Питання управління інноваціями глибоко опрацьовані вітчизняним дослідником І.О. Дегтярьовою [8]. Близьке коло питань розглядалось у працях відомих українських вчених В.В. Мамонової та Ю.О. Куца [11], І.В. Розпутенка [16], Ю.П. Шарова [17] та цілої плеяди інших. Однак, незважаючи на значний інтерес науковців до даної проблеми, питання оптимізації діяльності ОМС у сфері подолання кризової фази розвитку територій в умовах екзогенної циклічності досліджені не були.

#### МЕТА СТАТТІ

Цілі статті полягають у обґрунтуванні підходів до діяльності органів місцевого самоврядування щодо подолання соціально-економічних криз у контексті екзогенної циклічності.

#### ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Як показано у ряді публікацій, вітчизняна сучасність характеризується недостатністю матеріально-фінансо-

вого забезпечення здійснюваних ОМС функцій. Тому видається доцільним визначити пріоритетні напрями діяльності ОМС щодо виходу із кризи і переходу до наступної фази територіального розвитку. Вітчизняні вчені С.В. Архипенко і Н.І. Верхоглядова пишуть: "для регіональних соціально-економічних систем...притаманне явище циклічності...території держави мають змогу періодично знаходитись в тій чи іншій фазі економічного циклу (піднесення, пік, спад, депресія). При цьому оскільки області України залежно від наявного потенціалу (природного, ресурсного, трудового і т.і.) розвиваються нерівномірно, то в один і той же період часу вони можуть знаходитись на різних фазах такого циклу. Скажімо, якщо Дніпропетровська область знаходиться в стадії депресії (стагнації), то Одеська може в цей же час перебувати у фазі зростання в силу сприятливих для неї умов тощо" [4].

У домінуючій більшості сучасних публікацій наголошується на наявності потужного дисбалансу і диспропорцій у регіональному розвитку. До диспропорцій може призвести зміна статусу елемента у тій чи іншій системі, вихід із однієї системи і включення до другої. Іншими словами, бажана для кожної системи рівновага встановлюється не у межах однієї, досліджуваної системи, а у значно ширшому середовищі. Зауважимо, що, виходячи із спектру компетенцій ОМС, не на всі сфери такого екзогенного середовища розповсюджується передбачуваний вплив з боку ОМС. Зокрема поза межами їх повноважень лишаються питання національної безпеки, антитерористичної діяльності тощо. Відомий вчений світового масштабу М.Д. Кондратьєв пише: "Утворивши своєрідний, виключної ємності військовий ринок, війна "зняла" протиріччя ринку і змінила напрям руху кон'юктур" [1, с. 334]. У описаному вченим періоді, процес війни виступив в якості надсистеми, у межах якої були вирішені "внутрішні" протиріччя системи. Тому сучасні події, можливо, варто розглядати як формування нових можливостей. Дисбаланс між елементами викликає у системи (у т.ч. системи ОМС) специфічну реакцію — пошук "відповіді" на "виклик" за рахунок "виходу за межі" системи, у систему наступного порядку, надсистему. Однак переходу на наступний рівень завжди передують кризи.

За результатами досліджень, С.Ю. Андрєєв пише: "Заходи державного антикризового регулювання розробляються на основі уявлень про конкретні причини криз у конкретних країнах" [3]. Самі кризи Й.Шумпетера, один з перших теоретиків криз, пояснював впливом зовнішніх факторів, за сучасною термінологією — екзогенного середовища, що, як відомо, характеризується певною циклічністю.

Проблема циклічності досліджується у межах різних галузей науки. С.Ю. Андрєєв пише: "Наразі вивчаються передумови циклічних криз і подій, що виступають у ролі пускових механізмів конкретних криз" [3]. Для нас вкрай важливою є наведена думка у зв'язку з розмежуванням двох принципово відмінних аспектів початку кризового стану: глибинного, сутнісного, такого, що характеризується певною циклічністю як іманентною характеристикою буття і "вторинного", що виявляє цю глибинну закономірність на рівні поточних подій, на які вже має вплив ОМС.

Вперше ідея про те, що "для економічної діяльності внутрішньо властиві кризові потрясіння, була сформульована у 1819 р. швейцарським економістом і істориком Сисмонді, який і увів поняття економічних циклів як зміни пері-

одів перевиробництва і недоспоживання" [6]. Так, Сисмонді писав, що кризи "є не випадковістю, а суттєвими проявами іманентних протиріч, що розряджаються у буремній формі, охоплюють широку область і повторюються через певні періоди" [6]. Широкий підхід до розуміння економічних циклів наводить і В. Новіков. Він пише: "Технологічні зміни тісно пов'язані з соціальними, політичними і культурними зрушеннями. Всі вони...визначаються необхідністю, що періодично виникає для людини і суспільства, адаптуватися до нових ситуацій, викликаних змінами природних, демографічних, екологічних, економічних, геополітичних і інших умов" [13]. На нашу думку, є прямою кореляція даного положення із теорією "викликів" і "відповідей" через які реалізовується еволюційний поступ суспільства Дж. Тойнбі, і у постійному пошуку яких знаходиться ОМС базового чи регіонального рівня.

Досить відомими і для теоретиків, і для прогнозистів-практиків є цикли С. Кузнеца. У наш час рядом авторів ритми С. Кузнеца розглядаються в якості технологічних, інфраструктурних циклів [19]. У межах таких циклів відбувається масове оновлення основних технологій за рахунок широкого розповсюдження інновацій. Інноваційні цикли були розглянуті у працях Й. Шумпетера, вчений пов'язав їх із "Довгими хвилями" М.Д. Кондратьєва. Крім того, ряд вчених зазначає, що циклами Кузнеца сьогодні добре пояснюються великі цикли цін на нерухомість на прикладі Японії (1980—2000 рр.) і тривалість великої півхвилі підйому цін у США [10; 19]. Для нашого дослідження є важливим використання теорії циклів С. Кузнеца у межах практичної економічної, зокрема — інвестиційної діяльності, як на фондовому ринку, так і на ринку нерухомості через кореляцію такої діяльності з повноваженнями ОМС. До основних груп таких повноважень можливо віднести наступні, викладені у Законі України "Про місцеве самоврядування в Україні": пункти 26, 33, 35 частини першої статті 26 "прийняття рішень щодо здійснення місцевих запозичень"; Стаття 28, п. "б". "3) сприяння здійсненню інвестиційної діяльності на відповідній території". Стаття 70 "Участь органів місцевого самоврядування у фінансово-кредитних відносинах". Як впливає з наведених норм законодавства, ОМС мають безпосередній вплив на протікання ряду економічних процесів, описаних у сучасній теорії циклічності. Тому, очевидно, застосування її основних положень у практичній діяльності ОМС суттєво підвищить їх результативність.

Останнім часом, з 2000-х років, увага дослідників повернулася до напрацювань М.Д. Кондратьєва. Серед найвідоміших його здобутків: "Початку підвищувальної хвилі...-великого циклу ...передують ряд найкрупніших технічних винаходів" [1, с. 373]. Інновації, таким чином, завжди передують фазі підйому. Далі цю ідею розвинув Й. Шумпетер, поклавши її в основу своєї теорії інноваційних хвиль. Найважливішу роль у економічному процесі Й. Шумпетер відводив змінам та інноваціям, що призводять до заміни старого новим у процесі творчості. Науково перспективною може бути проведена кореляція між суспільною функцією "творчого підприємця" за Й. Шумпетером і "пасіонарія" за М. Гумільовим. Обидва типи суспільних суб'єктів здійснюють трансформаційні функції через запровадження інновацій. Наразі відбуваються пошуки нових залежностей і закономірностей, зокрема — спроби виробити єдину комплексну систе-

му економічних циклів, поєднання їх з інноваційними хвилями. Подібні спроби були реалізовані, зокрема, у працях А.А. Акаєва [2].

Базовий для нашого дослідження цикл — цикл М.Д. Кондратьєва триває 40—60 років. На думку і самого вченого, і його колег, основними явищами, що пов'язані з цим циклом, є: технічний прогрес, структурні зміни, соціальні потрясіння. Розглядуваний М.Д. Кондратьєвим технічний прогрес, крізь призму діяльності ОМС виступає метою ряду програм, затвердження яких відноситься до виключної компетенції ОМС: програми підтримки науково-технічного розвитку, інноваційного розвитку, розвитку промисловості тощо. Саме через інноваційний характер розвитку промисловості здійснюється вплив керованих інноваційних циклів на структурні зміни економіки, описані М.Д. Кондратьєвим. Вказане управління інноваційною діяльністю реалізується ОМС через спектр своїх повноважень у комплементарний характер — шляхом взаємодії з МОВВ.

Сучасний український вчений О.І. Дегтярьова зазначає: "Якщо порівнювати інноваційний потенціал місцевих органів державної виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, то слід відмітити більші можливості... системи місцевого самоврядування" [8]. Зцією метою ОМС формують відповідне локальне нормативно-правове поле. Зокрема затверджують програми, одним із елементів яких є сприяння розвитку інновацій в населеному пункті/регіоні. Як приклад варто навести такі документи як "Програма розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності в місті Чернівцях на 2012—2015 роки" [14] і "Програма розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності Івано-Франківської області до 2015 року" [15].

Сучасний дослідник, який продовжує традицію М.Д. Кондратьєва, А.А. Акаєв, вказуючи на кореляцію К-циклів із циклами інших типів, пише: "Знижувальна стадія великого циклу Кондратьєва (фази спаду і депресії) історично поєднується з більш глибокими циклічними кризовими явищами" [2]. Таким чином, є підстави стверджувати наявність чіткої кореляції різного типу економічних циклів з циклами М.Д. Кондратьєва і, у свою чергу, наявність взаємозв'язку між К-Циклами і найважливішими подіями історичного, суспільно-політичного значення. Очевидно, що таку невідповідну синхронізацію має забезпечувати своєрідний гомеостат, який належить до системи вищого, відносно розглядуваних, порядку.

Як відомо, основним регулятором суспільних функцій виступає публічне управління в цілому, місію керуючої підсистеми у суспільстві реалізує держава, а на місцях — органи місцевого самоврядування, що представляють інтереси територіальних громад. В.І. Борденюк у фундаментальній монографії [5] пише: "на реалізацію економічної функції держави спрямовані повноваження органів місцевого самоврядування у сфері планування та регулювання економічного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць, обліку, бюджету, фінансів і цін..." [5, с. 445]. Як впливає з наведених міркувань сучасного вченого, має місце відображення функцій суспільного управління у комплексі повноважень ОМС. Для нас є важливим даний факт, оскільки існує прямиий зв'язок між функціями ОМС і основними компонентами К-циклів. Відповідно реалізується безпосередній вплив ОМС (через закріплені у законодавстві їх компетенції) на специфіку про-

ходження К-циклів для певної території. Якщо виходити з того факту, що традиційно К-цикл описується через зміну економічного та соціального середовища, то таким аспектам відповідають напрями діяльності ОМС, закріплені у повноваженнях, що викладені у Законі України "Про місцеве самоврядування в Україні".

Більшість сучасних послідовників М.Д. Кондратьєва пов'язують початок чергового К-циклу з масовим впровадженням у виробництво нових технологій. Сфера повноважень ОМС, як зазначається у Законі України "Про місцеве самоврядування в Україні" і у працях І.О. Дегтярьової [8], передбачає значний вплив як місцевих рад, так і їх виконавчих органів на інноваційний розвиток територій шляхом розробки відповідних програм, створення інноваційних центрів, бізнес інкубаторів, запровадження конкурсів на визначення кращої інноваційної практики. Ряд міських рад затвердили програми інноваційного розвитку промисловості. Наприклад, Київська міська рада прийняла відповідне рішення у 2006 році. У 2014 році у м. Києві було розроблено середньострокову Київську міську комплексну програму розвитку підприємництва, промисловості та торгівлі на 2015—2018 роки. Наслідком вищезначених програм інноваційного розвитку промисловості та результатом діяльності утворених з цією метою закладів, стає, зазвичай, стрімкий розвиток технологічних інновацій. Розглянемо на прикладі м. Києва, де відбуваються ефективні взаємовпливи ОМС і МОВВ, результати подібної комплементарності для інноваційного розвитку промисловості.

Необхідною умовою стійкого нарощування обсягів виробництва промислової продукції та підвищення її якісних характеристик є використання у м. Києві значного інноваційного потенціалу. Місто Київ — один із найбільших наукових, освітніх та виробничих центрів України, в якому зосереджено майже 43% наукового потенціалу країни або 312 організацій, що виконують наукові дослідження та розробки. За останні роки спостерігається тенденція щодо поступового зменшення кількості впроваджених нових технологічних процесів. Інноваційною діяльністю у 2013 році займалось 142 підприємства, що складає 25,6% від загальної кількості. За 2013 рік у м. Києві реалізовано інноваційної продукції на суму 3178,4 млн грн., що на 35% більше у порівнянні з минулим роком, та становить 4,4% від загального обсягу реалізованої промислової продукції. Промисловими підприємствами міста у 2013 році було впроваджено у виробництво: 349 найменувань інноваційної продукції, з неї 165 нових видів техніки; 196 нових технологічних процесів, з них 53 маловідходні, ресурсозберігаючі [7]. Таким чином, виявлено закономірний вплив діяльності ОМС (у даному випадку — Київської міської ради) у сфері інновацій на специфіку економічних процесів, що відбуваються у населеному пункті.

Зважаючи на значний вплив ОМС на різноманітні складові інноваційного циклу населеного пункту/регіону, необхідно враховувати доведену у ряді публікацій загальну тенденцію до скорочення інноваційних циклів [9] у основних документах, які затверджують ОМС з метою забезпечення інноваційного розвитку територій. До основних локальних нормативно-правових актів, як відомо, відносяться: рішення місцевих рад, розпорядження сільських, селищних, міських голів, рішення виконкомів, тощо. Отже, основні впливи органів і посадових осіб



місцевого самоврядування на характер і динаміку протікання інноваційних циклів здійснюються через наведені нормативні акти.

Можливості використання потенціалу і подолання загроз будь-якого етапу розвитку суспільства криються у специфіці феномену комплементарності циклів різного характеру і типу. Для сфери місцевого самоврядування в першу чергу йдеться про інтегрований підхід до декількох видів економічних циклів, і, що не менш важливо — поєднання з циклами інших типів, які перетинаються з економічними, зокрема — інноваційний цикл, що, як було показано вище, також враховується у діяльності ОМС. А.В. Коротаєв, С.В. Цирель здійснили напрацювання у сфері побудови комплексної моделі економічних та інноваційних циклів, вченими доведено, що цикл С.Кузнеця є третьою гармонією Кондратьєвської хвилі [10]. А.А. Акаєв пише про кореляцію циклів різних видів [2]. Що стосується вищезазначеної кореляції економічних і інноваційних циклів, у контексті даного дослідження значна увага приділяється інноваційним циклам з ряду причин. По-перше, вони є невід'ємною складовою циклів економічного розвитку населених пунктів і регіонів. По-друге, сама природа інновацій є елементом еволюційного процесу, будучи включеною до системи "викликів" і "відповідей" (за Дж.Тойнбі), причому більш адаптивно і гнучко реагують на вказані "виклики" саме ОМС, оскільки, за своєю природою, характеризуються принципами автономії — організаційної, правової фінансової, які, власне, і забезпечують відповідну адаптивність. По-третє, саме через інновації реалізовується зв'язок економічного розвитку із циклами соціального, політичного, культурного, наукового, тощо, розвитку територіальних громад і регіонів в цілому, пов'язаного зі сплесками творчої енергії мас (О. Чижевський) і формуванням класу пасіонаріїв (М. Гумільов). Японський вчений Хіроока у 2006 р. довів кореляцію інноваційного циклу і К-циклу: "...і підтвердив, що дифузія інновацій повністю синхронізується з підвищувальною стадією К-Циклу і досягає максимуму у області найвищого піку циклу" [2]. Грунтуючись на цьому, вибудував свою концепцію А.А. Акаєв. Врахування подібних закономірностей і тенденцій є необхідним при здійсненні прогнозової та планувальної функції ОМС.

Узагальнюючим положенням щодо ролі інновацій у процесах суспільного розвитку може стати наступне: вони виступають необхідною фазою еволюційного циклічного поступу, убезпечуючи від "руху по колу" і забезпечуючи, таким чином, зняття ентропії і розв'язання кризових ситуацій. Хвилеподібний характер виникнення інновацій пов'язаний "з фазами науково-технічних і економічних циклів" [13], як зазначає В.С. Новіков. Тому є підстави інтерпретувати феномен інновацій як "вбудований" елемент та атрибутивну ознаку циклічного розвитку суспільства, що знаходить свій яскравий вияв на рівні територіальних громад та регіонів.

З точки зору Г. Менша, "в період депресії запускається інноваційний процес, який викликає перш за все процес "подачі енергії" у виснажену економічну систему" [12]. У такому контексті доцільним видається побудувати програми соціально-економічного і культурного розвитку, виходячи з комплементарного стану декількох циклів функціонування основних середовищ. Що стосується організації діяльності ОМС, варто у програмах, планах діяльності і регламентах, передбачити періоди, особливо сприятливі для інноваційної діяльності (традиційно — нижня фаза циклів). Такі

дані можуть бути одержані з прогнозів, побудованих на комплексній оцінці факторів впливу ендогенного і екзогенного характеру.

## ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження обґрунтовано специфіку соціально-економічних криз у контексті складної екзогенної циклічності з використанням підходів методології динамічних відкритих систем; із застосуванням парадигми комплементарності розроблено підходи до діяльності органів місцевого самоврядування щодо подолання соціально-економічних криз у контексті екзогенної циклічності.

Перспективи подальших досліджень пов'язані із розробкою алгоритму прогнозової діяльності органів місцевого самоврядування в умовах складної екзогенної циклічності.

## Література:

1. Абалкин Л.И. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения / Кондратьев Н.Д., Яковец Ю.В., Абалкин Л.И. Избранные труды. — М.: Экономика, 2002. — 550 с.
2. Акаев А.А. Современный финансово-экономический кризис в свете теории инновационно-технологического развития экономики и управления инновационным процессом // Системный мониторинг: Глобальное и региональное развитие / Ред. Д.А. Халтурина, А.В. Коротаев. — М.: УРСС, 2009. — С. 141—162.
3. Андреев С.Ю. Экономические циклы в современной макроэкономической теории. Научный журнал КубГАУ, №75(01), 2012 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://ej.kubagro.ru/2012/01/pdf/20.pdf>
4. Архипенко С.В. Диверсифікація господарства регіону як спосіб регулювання його економічного циклу: концепція регулювання економічних циклів регіону / Архипенко С.В.,Верхоглядова Н.І. Економічний простір. № 30, 2009 [Електронний ресурс]. — Режим доступа: [http://esteticamente.ru/portal/Soc\\_Gum/Ekpr/2009\\_30/zmist.htm](http://esteticamente.ru/portal/Soc_Gum/Ekpr/2009_30/zmist.htm)
5. Борденюк В.І. Державне управління і місцеве самоврядування: Конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії: моногр. — К.: Парламентське вид-во, 2007. — 576 с.
6. Васильев В.С. Экономические кризисы и циклы Солнечной активности (исторические прецеденты и современные взгляды) / США — Канада. Экономика, политика, культура. — № 11. — Ноябрь 2013. — С. 3—20 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://ebiblioteka.ru/browse/doc/38298477>
7. Головне управління статистики в Київській області. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. — Режим доступа: <http://oblstat.kiev.ukrstat.gov.ua/content/>
8. Дегтярьова І.О. Інноваційний потенціал системи регіонального управління соціально-економічним розвитком / Стратегія регіонального розвитку: формування та механізми реалізації: Матеріали підсумкової науково-практичної конференції за міжнародною участю. 30 жовтня 2009 року. У 2-х томах. — Т. 2. — Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2009. — С. 258—259.
9. Колтун В.С. Організація діяльності органів місцевого самоврядування в умовах екзогенної циклічності: мульт-

тифакторний підхід / Управління сучасним містом. № 1—4/1—12 (45—48), 2012. — С. 53—60.

10. Коротаев А.В., Цирель С.В. Кондратьевские волны в мировой экономической динамике // Системный мониторинг. Глобальное и региональное развитие / Ред. Д.А. Халтурина, А.В. Коротаев. — М.: Либроком/URSS, 2009. — С. 189—229.

11. Мамонова В.В. Сталий розвиток територіальної громади: управлінський аспект: моногр. / за ред. Ю.О. Куца, В.В. Мамонової. — Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр", 2008. — 335 с.

12. Менш, Герхард. Базисные инновации и инновации совершенствования // Журнал экономики предприятия. — № 42. — 1972. — С. 291—297.

13. Новіков В. Інновації в туризмі. Інновації. 75(01), 2012 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ej.kubagro.ru/2012/01/pdf/20.pdf>

14. Програма розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності в місті Чернівцях на 2012—2015 роки [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://chernivtsy.eu/portal/f/programs/ses2012022-446-d.doc>

15. Програма розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності Івано-Франківської області до 2015 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.if.gov.ua/?q=page&id=19376>

16. Розпутенко І.В. Геоелекономічна політика України [Текст]: наук. розробка / І.В. Розпутенко, Л.В. Ільченко-Сюйва, О.І. Кілієвич [та ін.]; за заг. ред. І.В. Розпутенка; Нац. акад. держ. упр. при Президенті України, Упр. орг. фундам. та приклад. дослідж., Каф. екон. політики. — К.: НАДУ, 2012. — 64 с.

17. Шаров Ю.П. Методологічні засади стратегічного планування в муніципальному менеджменті: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.04 — місцеве самоврядування. — Українська Академія державного управління при Президенті України. — Київ, 2002. — 44 с.

18. Ядгаров Я.С. История экономических учений. — М., 2004. — С. 217—218.

19. Forrester J. W. New Perspectives on Economic Growth. Alternatives to Growth — A Search for Sustainable Futures / Ed. by D. L. Meadows. — Cambridge, MA: Ballinger, 1977. P. 107—121.

## References:

1. Abalkin, L.I. (2002), Bol'shie cikly konjunktury i teoriya predvideniya [Big cycles conjuncture and the theory of foresight], Jekonomika, Moscow, Russia.

2. Halturina, D.A. and Korotaev, A.V. (2009), Sistemnyj monitoring: Global'noe i regional'noe razvitie [Systemic monitoring: Global and regional development], URSS, Moscow, Russia.

3. Andreev, S.Ju. (2012), "Economic cycles in modern macroeconomic theory", Nauchnyj zhurnal KubGAU, vol. 75, no. 1, available at: <http://ej.kubagro.ru/2012/01/pdf/20.pdf> (Accessed 12 February 2015).

4. Arkhytenko, S.V. (2009), "The diversification economy of the region as a way of regulation its economic cycle: the concept of regulation of economic cycles in the region", Ekonomichnyj prostir, vol. 30, available at: [http://esteticamente.ru/portal/Soc\\_Gum/Ekpr/2009\\_30/zmist.htm](http://esteticamente.ru/portal/Soc_Gum/Ekpr/2009_30/zmist.htm) (Accessed 12 February 2015).

5. Bordeniuk, V.I. (2007), Derzhavne upravlinnia i mistseve samovriaduvannia: Konstytutsijno-pravovi osnovy spivvidnoshennia ta vzaiemodii [Public administration and local self-government: Constitutional and legal basis of the relationship and interaction], Parlaments'ke vyd-vo, Kyiv, Ukraine.

6. Vasil'ev, V.S. (2013), "Economic crises and cycles of solar activity (historical precedents and modern views)", SShA-Kanada. Jekonomika, politika, kul'tura, vol. 11, pp. 3—20.

7. Department of Statistics in Kiev region (2015), Statistical information, available at: <http://oblstat.kiev.ukrstat.gov.ua/content/> (Accessed 26 Jan 2015).

8. Dehtiar'ova, I.O. (2009), "The innovative potential of the system of regional management of social and economic development", Stratehiia rehional'noho rozvytku: formuvannia ta mekhanizmy realizatsii [Strategy for regional development: formation and implementation mechanisms], Pidsumkova naukovo-praktychna konferentsiya za mizhnarodnoiu uchastiu [Final scientific and practical conference with international participation], Odessa, Ukraine, 30 October 2009, pp. 258—259.

9. Koltun, V.S. (2012), "The organization activity of local governments in terms of exogenous cycling: a multifactorial approach", Upravlinnia suchasnym mistom, vol. 1—4/1—12, no. 45—48, pp. 53—60.

10. Korotaev, A.V. and Cirel', S.V. (2009), Sistemnyj monitoring. Global'noe i regional'noe razvitie [Systemic monitoring. Global and regional development], Librokom/URSS, Moscow, Russia.

11. Mamonova, V.V. (2008), Stalyj rozvytok terytorial'noi hromady: upravlins'kyj aspekt [Sustainable development of communities: administrative aspect], Vyd-vo KharRI NADU "Mahistr", Kharkiv, Ukraine.

12. Mensh, Gerhard (1972), "Basic innovations and improvement innovations", Zhurnal jekonomiki predpriatija, vol. 42, pp. 291—297.

13. Novikov B. (2012), "Economic cycles in the modern macroeconomic theory", Innovatsii v turyzmi. Innovatsii, vol. 75, no. 1, available at: <http://ej.kubagro.ru/2012/01/pdf/20.pdf> (Accessed 12 February 2015).

14. Chernivtsi City Council (2012), "The program of investment and innovation in Chernivtsi for 2012—2015", available at: <http://chernivtsy.eu/portal/f/programs/ses2012022-446-d.doc> (Accessed 12 February 2015).

15. Ivano-Frankivsk Regional State Administration (2012), "The program development of science, technology and innovation Ivano-Frankivsk region by 2015", available at: <http://www.if.gov.ua/?q=page&id=19376> (Accessed 12 February 2015).

16. Rozputenko, I.V. (2012), Heoekonomichna polityka Ukrainy [Geo-economic policy Ukraine], NADU, Kyiv, Ukraine.

17. Sharov, Yu.P. (2002), "Methodological principles of strategic planning in municipal management", Ph.D. Thesis, Public administration, Ukrain'ska Akademiia derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

18. Jadgarov, Ja.S. (2004), Istorija jekonomicheskikh uchenij [History of economic doctrines], Moscow, Russia.

19. Forrester, J.W. (1977), "New Perspectives on Economic Growth. Alternatives to Growth", A Search for Sustainable Futures Cambridge, pp. 107—121.

*Стаття надійшла до редакції 23.01.2015 р.*